

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)

24 päivänä maaliskuuta 2021 *

Ennakkoratkaisupyyntö – Kiireellinen ennakkoratkaisumenettely – Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue – Oikeudellinen yhteistyö yksityisoikeudellisissa asioissa – Asetus (EY) N:o 2201/2003 – 10 artikla – Toimivalta vanhempainvastuuta koskevista asioista – Lapsikaappaus – Jäsenvaltion tuomioistuinten toimivalta – Alueellinen ulottuvuus – Lapsen vieminen kolmanteen valtioon – Kolmannessa valtiossa saatu uusi asuinpaikka

Asiassa C-603/20 PPU,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka High Court of Justice (England & Wales), Family Division (Englannin ja Walesin alioikeus, perheosasto, Yhdistynyt kuningaskunta) on esittänyt 6.11.2020 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 16.11.2020, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

SS

vastaa

MCP,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja E. Regan (esittelevä tuomari), unionin tuomioistuimen presidentti K. Lenaerts, joka hoitaa viidennen jaoston tuomarin tehtäviä, sekä tuomarit M. Ilešić, C. Lycourgos ja I. Jarukaitis,

julkisasiamies: A. Rantos,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen 6.11.2020 esittämän pyynnön, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 16.11.2020, käsitellä ennakkoratkaisupyyntö kiireellisessä menettelyssä unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 107 artiklan mukaisesti,

ottaen huomioon 2.12.2020 tehdyn viidennen jaoston päätöksen, jolla mainittu pyyntö hyväksyttiin,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 4.2.2021 pidetyssä istunnossa esitetyn,

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- SS, edustajanaan A. Tayo, barrister, J. Dsouzan, solicitor, valtuuttamana,
- MCP, edustajinaan A. Metzger, QC, ja C. Proudman, barrister, H. Choudheryn, solicitor, valtuuttamana,
- Euroopan komissio, asiamiehenään M. Wilderspin,

kuultuaan julkisasiamiehen 23.2.2021 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 (EUVL 2003, L 338, s. 1), sellaisena kuin se on muutettuna 2.12.2004 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 2116/2004 (EUVL 2004, L 367, s. 1; jäljempänä asetus N:o 2201/2003), 10 artiklan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat pienen lapsen P isä SS ja äiti MCP ja jossa on kyse isän vaatimuksesta määrätä lapsi palautettavaksi Yhdistyneeseen kuningaskuntaan ja antaa ratkaisu tapaamisoikeudesta.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Kansainvälinen oikeus

Vuoden 1980 Haagin yleissopimus

- 3 Kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin yhteydessä 25.10.1980 allekirjoitettu kansainvälisestä lapsikaappauksesta tehty yksityisoikeuden alaa koskeva yleissopimus (jäljempänä vuoden 1980 Haagin yleissopimus) tuli voimaan 1.12.1983. Kaikki Euroopan unionin jäsenvaltiot ovat sen sopimuspuolia.
- 4 Yleissopimus sisältää erilaisia määräyksiä, joiden tavoitteena on luvattomasti pois viedyn tai palauttamatta jätetyn lapsen pikainen palauttaminen.
- 5 Vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 16 artiklassa määrätään, että jos sen sopimusvaltion oikeus- tai hallintoviranomainen, minne lapsi on viety tai mistä lapsi on jätetty palauttamatta, on saanut tiedon siitä, että kysymyksessä on 3 artiklassa tarkoitettu luvaton lapsen poisvieminen tai palauttamatta jättäminen, se ei saa antaa ratkaisua lapsen huoltoon koskevista oikeuksista ennen kuin on selvitetty, että mainitun sopimuksen mukaisia edellytyksiä lapsen palauttamiselle ei ole olemassa, tai ellei saman yleissopimuksen nojalla ole tehty hakemusta lapsen palauttamisesta kohtuullisessa ajassa edellä mainitun tiedon saamisesta lukien.

Vuoden 1996 Haagin yleissopimus

- 6 Toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa Haagissa 19.10.1996 tehdyn yleissopimuksen (jäljempänä vuoden 1996 Haagin yleissopimus) ovat ratifioineet tai siihen ovat liittyneet kaikki unionin jäsenvaltiot.
- 7 Kyseisessä yleissopimuksessa on määräyksiä, joilla on tarkoitus parantaa lasten suojelua kansainvälisissä tilanteissa ja välttää allekirjoittajavaltioiden oikeusjärjestysten välisiä ristiriitatilanteita lasten suojeluun liittyvän toimivallan, sovellettavan lain ja toimenpiteiden tunnustamisen ja täytäntöönpanon alalla.
- 8 Mainitun yleissopimuksen 7 artiklan 1 kappaleen a ja b kohdassa määrätään lapsikaappauksen osalta seuraavaa:

”Lapsen luvattoman poisviemisen tai palauttamatta jättämisen käsittävissä tapauksissa sen sopimusvaltion viranomaiset, jossa lapsella oli asuinpaikka välittömästi ennen poisviemistä tai palauttamatta jättämistä, säilyttävät toimivaltansa kunnes lapsi on saanut asuinpaikan toisessa valtiossa, ja

- a) kukin sellainen henkilö, laitos tai muu elin, jolla on huoltoa koskevia oikeuksia, on antanut suostumuksensa poisviemiseen tai palauttamatta jättämiseen; tai
- b) lapsi on asunut kyseisessä valtiossa vähintään yhden vuoden sen jälkeen, kun sellaisella henkilöllä, laitoksella tai muulla elimellä, jolla on huoltoa koskevia oikeuksia, on ollut tai olisi pitänyt olla tieto lapsen olinpaikasta, eikä enää ole vireillä tuon ajanjakson aikana vireille pantua pyyntöä lapsen palauttamiseksi, ja lapsi on sopeutunut uuteen ympäristöönsä.”
- 9 Saman yleissopimuksen 52 artiklan 2 ja 3 kappaleessa määrätään seuraavaa:

”2. Tämä yleissopimus ei vaikuta yhden tai useamman sopimusvaltion mahdollisuuteen tehdä sopimuksia, jotka sisältävät tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvia asioita koskevia määräyksiä, sellaisten lasten osalta, joilla on asuinpaikka kyseessä olevan sopimuksen osapuolena olevassa valtiossa.

3. Sopimukset, joita yksi tai useampi sopimusvaltio tekee tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvista asioista, eivät vaikuta tämän yleissopimuksen määräysten soveltamiseen sellaisten valtioiden ja muiden sopimusvaltioiden välillä.”

Unionin oikeus

- 10 Asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan 12 ja 33 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(12) Tässä asetuksessa vahvistetut toimivaltasäännökset vanhempainvastuuta koskeissa asioissa on muotoiltu lapsen edun perusteella ja ottaen erityisesti huomioon läheisyyden periaate. Niinpä toimivallan pitäisi ensisijaisesti olla tuomioistuimilla siinä jäsenvaltiossa, jossa lapsen asuinpaikka on, paitsi tietyissä olosuhteissa lapsen asuinpaikan muuttuessa tai lapsen huoltajien sovittua toisin.

--

(33) Tässä asetuksessa tunnustetaan perusoikeudet ja noudatetaan Euroopan unionin perusoikeuskirjan periaatteita. Siinä pyritään varmistamaan varsinkin Euroopan unionin perusoikeuskirjan 24 artiklassa tunnustettujen lapsen perusoikeuksien kunnioittaminen.”

- 11 Kyseisen asetuksen 1 artiklan, jonka otsikko on ”Soveltamisala”, 1 ja 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Tätä asetusta sovelletaan, riippumatta siitä millaisessa tuomioistuimessa asiaa käsitellään, siviilioikeudellisissa asioissa, jotka liittyvät:

--

b) vanhempainvastuun myöntämiseen, käyttämiseen, siirtämiseen, rajoittamiseen tai lopettamiseen.

2. Edellä 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettuihin asioihin kuuluvat erityisesti:

a) oikeus lapsen huoltoon ja tapaamisoikeus;

--”

- 12 Mainitun asetuksen 2 artiklassa, jonka otsikkona on ”Määritelmät”, säädetään seuraavaa:

”Tässä asetuksessa tarkoitetaan:

--

7. ’vanhempainvastuulla’ oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka liittyvät lapsen henkilöön tai omaisuuteen ja jotka jollakin luonnollisella henkilöllä tai oikeushenkilöllä on tuomioistuimen tuomion tai lain taikka voimassa olevan sopimuksen perusteella. Ilmaisuu käsittää erityisesti oikeuden lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuden;

--

11. ’lapsen luvattomalla poisviemisellä tai palauttamatta jättämisellä’ lapsen poisviemistä tai palauttamatta jättämistä, jos

a) se loukkaa oikeutta lapsen huoltoon, joka perustuu tuomioistuimen päätökseen tai lakiin taikka sen valtion oikeusjärjestyksen mukaan voimassa olevaan sopimukseen, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen pois viemistä tai palauttamatta jättämistä;

ja

b) oikeutta lapsen huoltoon oli pois viemisen tai palauttamatta jättämisen hetkellä tosiasiallisesti käytetty, joko yhdessä tai yksin, tai olisi käytetty, jollei pois viemistä tai palauttamatta jättämistä olisi tapahtunut. Oikeutta huoltoon katsotaan käytettävän yhdessä, kun toinen vanhempainvastuunkantajista ei voi tuomion tai lain mukaan päättää lapsen asuinpaikasta ilman toisen vanhempainvastuunkantajan suostumusta.”

- 13 Saman asetuksen II luvussa, jonka otsikko on ”Oikeudellinen toimivalta”, olevaan 2 jaksoon, jonka otsikko on ”Vanhempainvastuu”, kuuluvassa 8 artiklassa, jonka otsikko puolestaan on ”Yleinen toimivalta”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltion tuomioistuimet ovat toimivaltaisia vanhempainvastuuta koskevissa asioissa, jos lapsen asuinpaikka on asian vireillepanoajankohtana kyseisessä jäsenvaltiossa.

2. Edellä olevaa 1 kohtaa sovelletaan, jollei 9, 10 ja 12 artiklassa toisin säädetä.”

- 14 Asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklassa, jonka otsikko on ”Toimivalta lapsikaappaustapauksissa”, säädetään seuraavaa:

”Jos lapsi on luvatta viety pois tai jätetty palauttamatta, toimivalta säilyy sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen luvatonta pois viemistä tai palauttamatta jättämistä, siihen saakka, kun lapsi on saanut asuinpaikan toisesta jäsenvaltiosta, ja

a) jokainen henkilö, laitos tai muu elin, jolla on oikeus lapsen huoltoon, on suostunut pois viemiseen tai palauttamatta jättämiseen;

tai

b) lapsi on asunut mainitussa toisessa jäsenvaltiossa vähintään yhden vuoden sen jälkeen, kun henkilö, laitos tai muu elin, jolla on oikeus lapsen huoltoon, on saanut tai hänen olisi pitänyt saada tieto lapsen olinpaikasta, ja lapsi on sopeutunut uuteen ympäristöönsä ja ainakin jokin seuraavassa mainituista edellytyksistä täyttyy:

- i) lapsen palauttamispyyntöä ei ole tehty sen jäsenvaltion toimivaltaisille viranomaisille, jonne lapsi on viety tai josta lapsi on jätetty palauttamatta, yhden vuoden kuluessa sen jälkeen, kun lapsen huolto-oikeuden haltija on saanut tai hänen olisi pitänyt saada tieto lapsen olinpaikasta;
- ii) lapsen huolto-oikeuden haltijan jättämä palauttamispyyntö on peruttu eikä uutta pyyntöä ole jätetty i alakohdassa tarkoitettussa määräajassa;
- iii) asian käsittely sen jäsenvaltion tuomioistuimessa, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen luvatonta pois viemistä tai palauttamatta jättämistä, on saatettu päätökseen 11 artiklan 7 kohdan mukaisesti;
- iv) sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen luvatonta pois viemistä tai palauttamatta jättämistä, ovat antaneet lapsen huoltoa koskevan tuomion, joka ei edellytä lapsen palauttamista.”

- 15 Kyseisen asetuksen 12 artiklassa, joka koskee oikeuspaikkasopimusta, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltion tuomioistuimet, jotka käyttävät 3 artiklan nojalla toimivaltaa avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan hakemuksen osalta, ovat toimivaltaisia kyseiseen hakemukseen liittyvässä vanhempainvastuuta koskevassa asiassa kun:

a) ainakin toisella puolisoista on vanhempainvastuu lapsesta;

ja

b) kyseisten tuomioistuinten toimivalta on puolisoiden ja vanhempainvastuunkantajien nimenomaisesti tai millä muulla tavalla tahansa yksiselitteisesti hyväksymä asian vireillepanoajankohtana ja toimivalta on lapsen edun mukainen.

--

3. Jäsenvaltion tuomioistuimet ovat toimivaltaisia vanhempainvastuusiassa myös muissa kuin 1 kohdassa tarkoitetuissa oikeudenkäynneissä, kun:

a) lapsella on kiinteät siteet jäsenvaltioon erityisesti sen vuoksi, että hänen vanhempainvastuunkantajansa asuinpaikka on kyseisessä jäsenvaltiossa tai että lapsi on kyseisen jäsenvaltion kansalainen;

ja

b) niiden toimivalta on kaikkien menettelyn asianosaisten nimenomaisesti tai millä muulla tavalla tahansa yksiselitteisesti hyväksymä asian vireillepanoajankohtana ja toimivalta on lapsen edun mukainen.

4. Kun lapsen asuinpaikka on Euroopan unionin ulkopuolella sellaisessa valtiossa, joka ei ole [vuoden 1996 Haagin yleissopimuksen] sopimuspuoli, tähän artiklaan perustuvan toimivallan katsotaan olevan lapsen edun mukaista erityisesti silloin, kun oikeudenkäynti osoittautuu mahdottomaksi kyseisessä kolmannessa valtiossa.”

16 Mainitun asetuksen 14 artiklassa, jonka otsikko on ”Toimivalta muissa tapauksissa”, säädetään seuraavaa:

”Jos millään jäsenvaltion tuomioistuimella ei ole 8–13 artiklan mukaan toimivaltaa, toimivalta määräytyy kussakin jäsenvaltiossa kyseisen valtion oman lainsäädännön mukaan.”

17 Saman asetuksen 60 artiklassa, jonka otsikko on ”Suhde tiettyihin monenvälisiin yleissopimuksiin”, säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden välisissä suhteissa tällä asetuksella on etusija suhteessa seuraaviin yleissopimuksiin nähden siltä osin kuin ne koskevat tämän asetuksen piiriin kuuluvia asioita:

--

e) [vuoden 1980 Haagin yleissopimus]”.

18 Asetuksen N:o 2201/2003 61 artiklassa, joka koskee suhdetta vuoden 1996 Haagin yleissopimukseen, säädetään seuraavaa:

”Kun kyse on tämän asetuksen ja [vuoden 1996 Haagin yleissopimuksen] välisestä suhteesta, tätä asetusta sovelletaan:

a) kun kyseessä olevan lapsen asuinpaikka on jäsenvaltion alueella;

--”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

- 19 SS ja MCP, jotka molemmat ovat Intian kansalaisia ja joilla oli lupa oleskella Yhdistyneessä kuningaskunnassa, olivat avopari, kun heidän lapsensa P, joka on Ison-Britannian kansalainen, syntyi vuonna 2017.
- 20 SS mainitaan isänä syntymätodistuksessa, joten hänellä on ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toteamusten mukaan vanhempainvastuu P:stä.
- 21 Lokakuussa 2018 äiti MCP matkusti lapsen kanssa Intiaan. Muutaman kuukauden kuluttua äiti palasi Yhdistyneeseen kuningaskuntaan ilman lasta.
- 22 Lukuun ottamatta lyhyttä oleskelua Yhdistyneessä kuningaskunnassa huhtikuussa 2019 lapsi on pysynyt Intiassa, jossa hän asuu äidinäitinsä kanssa.
- 23 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan on todennäköistä, että äidin käyttäytyminen vastaa lapsen luvaton poisviemistä Intiaan ja/tai jättämistä palauttamatta sieltä.
- 24 Isä toivoo, että P asuisi hänen kanssaan Yhdistyneessä kuningaskunnassa, ja toissijaisesti, että hän voisi olla yhteydessä P:hen tapaamisoikeuden avulla.
- 25 Tätä varten hän esitti 26.8.2020 ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle hakemuksen yhtäältä lapsen määräämisestä palautettavaksi Yhdistyneeseen kuningaskuntaan ja toisaalta tapaamisoikeutta koskevan ratkaisun antamisesta.
- 26 Kyseisen tuomioistuimen mukaan äiti on kiistänyt Englannin ja Walesin tuomioistuinten toimivallan sillä perusteella, ettei lapsen asuinpaikka ole Yhdistyneessä kuningaskunnassa.
- 27 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että sen toimivaltaa on ennen ratkaisun antamista arvioitava asetuksen N:o 2201/2003 perusteella. Se on todennut tältä osin, että yhtäältä asian vireillepanoajankohtana lapsen asuinpaikka oli Intiassa ja että hän oli täysin sopeutunut Intian sosiaaliseen ympäristöön ja perheympäristöön, koska hänen tosiasialliset siteensä Yhdistyneeseen kuningaskuntaan olivat kansalaisuutta lukuun ottamatta olemattomat, ja toisaalta äiti ei ollut missään vaiheessa nimenomaisesti hyväksynyt Englannin ja Walesin tuomioistuinten toimivaltaa käsitellä kysymyksiä P:tä koskevasta vanhempainvastuusta. Näiden toteamusten vuoksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin päätti, ettei sen toimivalta voi perustua kyseisen asetuksen 8 artiklaan eikä 12 artiklan 3 kohtaan.
- 28 Mainitun asetuksen 10 artiklan, jossa vahvistetaan toimivaltasäännöt lapsen luvaton poisvientiä tai palauttamatta jättämistä koskevissa tapauksissa, osalta ennakkoratkaisua pyytäneellä tuomioistuimella on epäilyksiä erityisesti siitä, voidaanko kyseistä säännöstä soveltaa jäsenvaltion ja kolmannen valtion tuomioistuinten väliseen toimivaltaristiriitaan.
- 29 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo tältä osin, että kyseisen asetuksen 10 artiklan sanamuodosta ja Euroopan komission julkaiseman asetuksen N:o 2201/2003 soveltamista koskevan käytännön oppaan 4.2.1.1 kohdassa esitetystä tulkinnasta ilmenee selvästi, että mainitussa 10 artiklassa ilmaistu sääntö koskee ainoastaan jäsenvaltioiden välisiä toimivaltaristiriitoja eikä jäsenvaltion ja kolmannen valtion välisiä toimivaltaristiriitoja. Unionin tuomioistuin on sen mukaan jo vahvistanut kyseisen tulkinnan 17.10.2018 antamansa tuomion UD (C-393/18 PPU, EU:C:2018:835) 33 kohdassa noudattamalla tältä osin julkisasiamies

Saugmandsgaard Øen samassa asiassa 20.9.2018 antamaa ratkaisuehdotusta (C-393/18 PPU, EU:C:2018:749). Osassa kansallista oikeuskäytäntöä annetaan kuitenkin kyseiselle säännökselle laajempi alueellinen ulottuvuus.

- 30 Tässä tilanteessa High Court of Justice (England & Wales), Family Division (Englannin ja Walesin alioikeus, perheosasto, Yhdistynyt kuningaskunta) on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Säilyykö [asetuksen N:o 2201/2003] 10 artiklan nojalla toimivalta – ilman mitään aikarajoituksia – jäsenvaltiolla, jos lapsi, jonka asuinpaikka oli kyseisessä jäsenvaltiossa, vietiin luvottomasti kolmanteen maahan (tai jätettiin luvottomasti palauttamatta sieltä), jossa hänellä on tällaisen luvattoman viemisen (tai palauttamatta jättämisen) seurauksena nyt asuinpaikka?”

Kiireellistä ennakkoratkaisumenettelyä koskeva pyyntö

- 31 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on pyytänyt tämän ennakkoratkaisupyynnön käsittelemistä unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitetussa kiireellisessä ennakkoratkaisumenettelyssä.
- 32 Tältä osin on riidatonta yhtäältä, että ennakkoratkaisupyyntö koskee asetuksen N:o 2201/2003 – joka on annettu erityisesti EY 61 artiklan c alakohdan nojalla, joka on nykyään SEUT 67 artikla, joka sisältyy EUT-sopimuksen kolmannessa osassa olevaan vapauden, turvallisuuden ja oikeuden aluetta koskevaan V osastoon – tulkintaa, joten kyseinen pyyntö kuuluu työjärjestyksen 107 artiklassa määriteltyyn kiireellisen ennakkoratkaisumenettelyn soveltamisalaan, ja toisaalta, että ennakkoratkaisukysymykseen annettava vastaus on ratkaiseva pääasiassa annettavan ratkaisun kannalta, koska siitä riippuu, onko tuomioistuin, jonka käsiteltäväksi asia on saatettu, unionin oikeuden kannalta toimivaltainen.
- 33 Kiireellisyysedellytyksen osalta on todettava, että koska pieni lapsi on lyhyttä Yhdistyneessä kuningaskunnassa oleskelua lukuun ottamatta asunut lokakuusta 2018 lähtien Intiassa, on olemassa vaara siitä, että tilanteen pitkittyminen aiheuttaa vakavaa tai jopa peruuttamatonta haittaa lapsen ja hänen isänsä suhteelle tai jopa lapsen ja hänen molempien vanhempiensa suhteelle. Tilanne voi aiheuttaa korjaamatonta vahinkoa hänen emotionaaliselle ja psykologiselle kehitykselleen yleisesti, kun otetaan huomioon erityisesti se, että lapsi on kehityksensä kannalta herkässä iässä.
- 34 Koska lisäksi lapsen sopeutuminen perheympäristöön ja sosiaaliseen ympäristöön siinä kolmannessa valtiossa, jossa hänellä on ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toteamusten mukaan nykyisin asuinpaikka, on jo edennyt, tilanteen pitkittyminen on omiaan vaikeuttamaan edelleen lapsen sopeutumista perheympäristöönsä ja sosiaaliseen ympäristöönsä siinä tapauksessa, että hänet mahdollisesti palautettaisiin Yhdistyneeseen kuningaskuntaan.
- 35 Tässä tilanteessa unionin tuomioistuimen viides jaosto on esittelevän tuomarin ehdotuksesta ja julkisasiamiestä kuultuaan päättänyt 2.12.2020 hyväksyä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen pyynnön nyt käsiteltävänä olevan ennakkoratkaisupyynnön käsittelemisestä kiireellisessä ennakkoratkaisumenettelyssä.

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

- 36 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee kysymyksellään lähinnä, onko asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklaa tulkittava siten, että jos todetaan, että lapsi on saanut vanhempainvastuun vahvistamista koskevan hakemuksen jättämisaikana asuinpaikan kolmannessa valtiossa sen jälkeen, kun hänet on kaapattu kyseiseen valtioon, sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen kaappaamista, säilyttävät toimivaltansa ilman aikarajoituksia.
- 37 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin oikeuden säännöksen tai määräyksen tulkittamiseksi on otettava huomioon paitsi sen sanamuoto myös asiayhteys ja sillä säännöstyylillä tavoitellut päämäärät, jonka osa säännös on (tuomio 6.10.2020, Jobcenter Krefeld, C-181/19, EU:C:2020:794, 61 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Myös unionin oikeuden säännöksen tai määräyksen syntyhistoriasta voi ilmetä sen tulkinnan kannalta merkityksellisiä seikkoja (tuomio 20.12.2017, Acacia ja D'Amato, C-397/16 ja C-435/16, EU:C:2017:992, 31 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 38 Ensinnäkin asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklan sanamuodon osalta on todettava, että kyseisessä artiklassa säädetään toimivallasta lapsikaappaustapauksissa, että toimivalta säilyy sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen luvattonta pois viemistä tai palauttamatta jättämistä, mutta siirtyy muun jäsenvaltion tuomioistuimille siitä alkaen, kun lapsi on saanut asuinpaikan viimeksi mainitusta jäsenvaltiosta ja kun lisäksi jokin mainitussa 10 artiklassa ilmaistusta vaihtoehtoisista edellytyksistä täyttyy.
- 39 Asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklan sanamuodosta ilmenee siten, että kyseisessä säännöksessä lapsikaappaustapauksien varalta vahvistetut toimivaltaperusteet koskevat tilannetta, joka rajoittuu jäsenvaltioiden alueelle. Toimivalta on nimittäin lähtökohtaisesti sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, jossa lapsen asuinpaikka oli ennen kuin lapsi vietiin luvattomasti toiseen jäsenvaltioon tai jätettiin palauttamatta toisesta jäsenvaltiosta, sillä varauksella, että mainittu toimivalta siirtyy tiettyjen erityisten edellytysten täytyessä sen jäsenvaltion tuomioistuimille, jossa lapsi on saanut uuden asuinpaikan luvattoman pois viemisen tai palauttamatta jättämisen jälkeen.
- 40 Se, että mainitussa artiklassa käytetään ilmaisua ”jäsenvaltio” eikä ilmaisua ”valtio” tai ”kolmas valtio” ja että siinä asetetaan toimivallan edellytykseksi nykyinen tai aiempi asuinpaikka ”jäsenvaltiossa” viittaamatta kolmannen valtion alueella hankitun asuinpaikan mahdollisuuteen, merkitsee myös sitä, että samassa artiklassa säännellään ainoastaan toimivaltaa silloin, kun kyse on lapsikaappauksista jäsenvaltioiden välillä.
- 41 On lisättävä, että unionin tuomioistuin on jo katsonut asetuksen N:o 2201/2003 8 artiklan tulkintaa koskeneessa asiassa, että kyseisen asetuksen 10 artiklan sanamuoto merkitsee välttämättä, että sen soveltaminen riippuu useiden jäsenvaltioiden tuomioistuinten välisestä potentiaalisesta toimivaltaristiriidasta (tuomio 17.10.2018, UD, C-393/18 PPU, EU:C:2018:835, 33 kohta).
- 42 Lisäksi on mainittava – kuten komissio teki istunnossa –, että asetuksen N:o 2201/2003 10 artikla muodostuu yhdestä ainoasta virkkeestä, joten jo sen rakenteesta ilmenee sen muodostavan jakamattoman kokonaisuuden. Kyseisen säännöksen ei siten voida tulkita koostuvan kahdesta

erillisestä osasta, joista jommallakummalla voitaisiin itsenäisesti perustella jäsenvaltion tuomioistuinten toimivallan lähtökohtainen säilyminen ilman aikarajoituksia tilanteessa, jossa lapsi kaapataan kolmanteen valtioon.

- 43 Toiseksi on todettava asiayhteydestä, johon asetuksen N:o 2201/2003 10 artikla kuuluu, että kyseinen säännös on erityinen toimivaltasääntö suhteessa kyseisen asetuksen 8 artiklan 1 kohdassa ilmaistuun yleiseen toimivaltasääntöön, jonka mukaan sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa lapsella on asuinpaikka, ovat lähtökohtaisesti toimivaltaisia vanhempainvastuuta koskevissa asioissa.
- 44 Mainitun asetuksen 8 artiklan 2 kohdan mukaan kyseisen 8 artiklan 1 kohtaa nimittäin sovelletaan, jollei 9, 10 ja 12 artiklassa toisin säädetä.
- 45 Tältä osin on korostettava ensimmäiseksi, että asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklan mukaisella erityisellä toimivaltasäännöllä neutralisoidaan vaikutus, joka kyseisen asetuksen 8 artiklan 1 kohdan mukaisen yleisen toimivaltasäännön soveltamisesta seuraisi lapsikaappaustapauksessa, eli toimivallan siirtyminen jäsenvaltioon, jossa lapsi on saanut uuden asuinpaikan kaappaamisensa jälkeen. Koska tällainen toimivallan siirtyminen uhkaa antaa prosessuaalista hyötyä lainvastaiseen tekoon syylistyneelle, kyseisen asetuksen 10 artiklassa säädetään edellä 39 kohdassa mainitun mukaisesti, että sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa lapsen asuinpaikka oli ennen luvaton poistamista tai palauttamatta jättämistä, säilyttävät toimivaltansa, jolleivät tietyt edellytykset täyty.
- 46 Kun lapsi on saanut asuinpaikan Euroopan unionin ulkopuolelta sen jälkeen, kun hänet on luvattomasti viety kolmanteen valtioon tai jätetty palauttamatta sieltä, kyseisen asetuksen 8 artiklan 1 kohtaa ei kuitenkaan sovelleta, koska asuinpaikka ei ole jäsenvaltiossa. Kyseinen säännös ei nimittäin koske tällaista tilannetta. Tästä seuraa, että tässä tilanteessa kyseisen asetuksen 10 artiklan mukainen sääntö, jonka nojalla voidaan poiketa toimivallasta, johon sen jäsenvaltion, jossa lapsi on saanut uuden asuinpaikan, tuomioistuimet voisivat vedota yleissäännön perusteella, menettää tarkoituksensa eikä sitä siis voida enää soveltaa. Mainitulla 10 artiklalla ei näin ollen voida perustella sen jäsenvaltion, jossa lapsella oli asuinpaikka ennen luvaton poistamista tai palauttamatta jättämistä, tuomioistuinten toimivallan säilymistä ilman aikarajoituksia siinä tapauksessa, että lapsi kaapataan kolmanteen valtioon.
- 47 Toiseksi on muistutettava, että erityistä toimivaltasääntöä on tulkittava suppeasti, eikä sen siten voida tulkita koskevan muita kuin kyseisessä asetuksessa nimenomaisesti tarkoitettuja tilanteita (ks. vastaavasti tuomio 3.10.2013, Pinckney, C-170/12, EU:C:2013:635, 25 kohta; tuomio 16.1.2014, Kainz, C-45/13, EU:C:2014:7, 22 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio 25.1.2018, Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, 27 kohta).
- 48 Niinpä tällaista sääntöä ei pidä tulkita siten, että huomioon otetaan ainoastaan osa sen sanamuodosta kyseisen osan soveltamiseksi itsenäisesti. Näin olisi, jos asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklaa tulkittaisiin yksinomaan kyseisen artiklan ensimmäisen osan perusteella ja pääteltäisiin, että kun lapsi on kaapattu kolmanteen valtioon, sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa lapsella oli aikaisempi asuinpaikka, säilyttävät toimivaltansa lähtökohtaisesti ja ilman aikarajoituksia, koska samassa artiklassa säädetty toinen edellytys, joka koskee asuinpaikan saamista toisesta jäsenvaltiosta, ei voi täyttyä.

- 49 Kolmanneksi tällainen tulkinta ulottaisi mainitun 10 artiklan soveltamisalan kattamaan myös tilanteen, jota unionin lainsäätäjä ei tarkoittanut siihen sisällyttää, eli tilanteen, jossa lapsi kaapataan kolmanteen valtioon.
- 50 Tältä osin on mainittava, että asetuksen N:o 2201/2003 syntyhistoriasta ilmenee, että unionin lainsäätäjä halusi ottaa käyttöön lapsikaappauksia unionin sisällä koskevan tiukan säännösten mutta ei tarkoittanut ulottaa kyseistä säännöstöä koskemaan lasten kaappaamista kolmanteen valtioon, koska tällaisten kaappausten on kuuluttava erityisesti kansainvälisten yleissopimusten, kuten vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen, joka oli jo voimassa kaikissa jäsenvaltioissa silloin, kun komissio 3.5.2002 antoi ehdotuksen neuvoston asetukseksi tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja lapsen huoltoa koskevissa asioissa sekä asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta ja asetuksen (EY) N:o 44/2001 muuttamisesta elatusapua koskevien asioiden osalta (KOM(2002) 222 lopullinen, EYVL 2002, C 203 E, s. 155), johon asetus N:o 2201/2003 perustui (jäljempänä asetusehdotus), ja vuoden 1996 Haagin yleissopimuksen, johon useat jäsenvaltiot eivät olleet kyseisenä ajankohtana voineet vielä liittyä, soveltamisalaan.
- 51 Kyseinen toteamus ilmenee selvästi kyseisen asetusehdotuksen perusteluista, joissa todetaan, että ”kansainvälisten tilanteiden käsittelemiseksi komissio teki – – ehdotuksen neuvoston päätökseksi jäsenvaltioille annettavasta valtuudesta allekirjoittaa vuoden 1996 Haagin yleissopimus” (KOM(2002) 222 lopullinen/2, s. 3).
- 52 Unionin lainsäätäjän tahdosta varmistaa lapsikaappausta koskevan unionin säännösten ja kansainvälisissä sopimuksissa vahvistetun säännösten rinnakkaiselo muistutetaan Euroopan parlamentin kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunnan asetusehdotuksesta 7.11.2002 antamassa lausunnossa (lopullinen A5-0385/2002, s. 19), jossa todetaan, että koska kyseinen ehdotus sisältää lapsikaappauksia unionissa koskevan selkeän ja johdonmukaisen säännösten, se on ”väline, joka mahdollistaa kattavamman sääntelyn Euroopan unionissa ja jota voidaan soveltaa vuoden 1980 ja vuoden 1996 Haagin yleissopimusten rinnalla kansainvälisissä suhteissa”.
- 53 Mainittu asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklan tulkinta, jonka mukaan jäsenvaltio, jossa lapsen aikaisempi asuinpaikka oli, säilyttää toimivaltansa ilman aikarajoituksia silloin, kun lapsi on kaapattu kolmanteen valtioon, merkitsisi sitä, että jos lapsi on kaappaamisensa jälkeen saanut asuinpaikan sellaisessa kolmannessa valtiossa, joka on vuoden 1996 Haagin yleissopimuksen sopimuspuoli, kyseisen yleissopimuksen 7 artiklan 1 kappale ja 52 artiklan 3 kappale jäisivät vaikutuksettomiksi.
- 54 Vuoden 1996 Haagin yleissopimuksen 7 artiklan 1 kappaleessa nimittäin määrätään asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklan tavoin toimivallan siirtymisestä sen valtion tuomioistuimille, jossa lapsen uusi asuinpaikka on, jos tietyt edellytykset täyttyvät. Ne liittyvät muun muassa ajan kulumiseen yhdessä asianomaisen huolto-oikeuden haltijan suostumuksen tai passiivisuuden kanssa, jos lapsi on sopeutunut uuteen ympäristöönsä.
- 55 Tämä mahdollisuus toimivallan siirtymiseen olisi kuitenkin lopullisesti poissuljettu, jos tietyn jäsenvaltion tuomioistuimet säilyttäisivät mainitun 10 artiklan nojalla toimivaltansa ilman aikarajoituksia. Näin tällainen toimivallan säilyminen olisi myös vastoin vuoden 1996 Haagin yleissopimuksen 52 artiklan 3 kappaletta, jossa kielletään se, että useiden sopimusvaltioiden kesken kyseisessä yleissopimuksessa säännellyillä aloilla laadittu säännöstö – kuten asetus

N:o 2201/2003 – vaikuttaa mainitun yleissopimuksen määräysten soveltamiseen kyseisten valtioiden ja muiden sopimusvaltioiden välisissä suhteissa. Koska toimivalta vanhempainvastuuta koskevista asioista ei voisi siirtyä tällaisille sopimusvaltioiden tuomioistuimille, vaikutus kyseisiin suhteisiin olisi väistämätön.

- 56 Tästä seuraisi, että jäsenvaltioiden, jotka kaikki ovat ratifioineet vuoden 1996 Haagin yleissopimuksen tai liittyneet siihen, olisi unionin oikeuden nojalla toimittava kansainvälisten velvoitteidensa vastaisesti.
- 57 Edellä esitetystä seuraa, että erityissäännöstö, jonka unionin lainsäätäjä on halunnut ottaa käyttöön asetuksella N:o 2201/2003, koskee tapauksia, joissa lapsi kaapataan jäsenvaltiosta toiseen. Tästä seuraa, että tällaisia tapauksia koskevaa toimivaltasääntöä eli asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklan mukaista toimivaltasääntöä ei voida tulkita siten, että sitä sovellettaisiin tapaukseen, jossa lapsi kaapataan kolmanteen valtioon.
- 58 Kolmanneksi on todettava, että sellainen asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklan tulkinta, joka johtaisi toimivallan säilymiseen ilman aikarajoituksia, ei olisi sopusoinnussa yhden kyseisen asetuksen perustavanlaatuisen tavoitteen eli lapsen edun turvaamisen, jota varten etusija annetaan läheisyyden periaatteelle, kanssa (ks. vastaavasti tuomio 15.2.2017, W ja V, C-499/15, EU:C:2017:118, 51 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio 17.10.2018, UD, C-393/18 PPU, EU:C:2018:835, 48 kohta).
- 59 Asetusehdotuksen perusteluista (KOM(2002) 222 lopullinen/2, s. 12) nimittäin ilmenee, että unionin lainsäätäjä tahtoi erityisesti lapsikaappaustilanteita koskevan toimivallan osalta saavuttaa tasapainon yhtäältä sen, että kaappaajaa estetään hyötymästä lainvastaisesta toiminnastaan (ks. vastaavasti tuomio 1.7.2010, Povse, C-211/110 PPU, EU:C:2010:400, 43 kohta), ja toisaalta sen, että vanhempainvastuuta koskevat vaatimukset tutkii lasta lähimpänä oleva tuomioistuin, välillä.
- 60 Alkuperäjäsenvaltion tuomioistuinten toimivallan ehdoton säilyminen ilman aikarajoituksia huolimatta siitä, että kaappaaminen kolmanteen valtioon on tällä välin voinut saada muun muassa kaikkien sellaisten henkilöiden, laitosten tai muiden elinten, joilla on oikeus lapsen huoltoon, hyväksynnän, ja ilman mitään edellytyksiä, joiden avulla voitaisiin ottaa huomioon asianomaisen lapsen tilanteelle ominaiset erityiset olosuhteet tai turvata tämän etu, estäisi tuomioistuinta, jolla on katsottava olevan parhaat edellytykset arvioida toimenpiteitä, joilla lapsen etu voidaan turvata, tutkimasta tällaisia toimenpiteitä koskevia vaatimuksia. Tällainen tulos olisi vastoin asetuksen N:o 2201/2003, jota on sen johdanto-osan 33 perustelukappaleen mukaan luettava Euroopan unionin perusoikeuskirjan 24 artiklan valossa, tavoitetta.
- 61 Tällainen asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklan tulkinta, joka johtaisi toimivallan säilymiseen ilman aikarajoituksia, olisi myös vastoin vuoden 1980 Haagin yleissopimuksella käyttöön otetun välitöntä palauttamista tai palauttamatta jättämistä koskevan järjestelmän logiikkaa. Kyseisen yleissopimuksen 16 artiklassa nimittäin määrätään, että jos mainitun yleissopimuksen mukaiset edellytykset lapsen palauttamiselle eivät täyty tai jos kohtuullinen aika on kulunut eikä saman yleissopimuksen mukaista hakemusta ole tehty, sen valtion viranomaisista, johon lapsi on viety tai josta hänet on jätetty palauttamatta, tulee lapsen asuinpaikan viranomaisia, ja niiden olisi lapsen asuinpaikkaa maantieteellisesti lähimpinä toimivaltaisina tuomioistuimina voitava käyttää toimivaltaansa vanhempainvastuuta koskevassa asiassa. Tätä yleissopimusta sovelletaan edelleen muun muassa jäsenvaltioiden ja muiden sopimuspuolten välisissä suhteissa kyseisen asetuksen 60 artiklan e kohdan mukaisesti.

- 62 Edellä esitetystä seuraa, että mainitun asetuksen 10 artiklan sellaista tulkintaa, joka johtaisi siihen, että toimivalta säilyy alkuperäjäsenvaltiossa ilman aikarajoituksia siinä tapauksessa, että lapsi on kaapattu kolmanteen valtioon, ei voida perustella mainitun artiklan sanamuodolla tai asiayhteydellä, johon se kuuluu, eikä myöskään saman asetuksen valmistelutöillä tai tavoitteilla. Tällainen tulkinta myös veisi vuoden 1996 Haagin yleissopimuksen määräyksiltä vaikutuksen siinä tapauksessa, että lapsi kaapataan sellaiseen kolmanteen valtioon, joka on kyseisen yleissopimuksen sopimuspuoli, ja se olisi vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen logiikan vastainen.
- 63 Tästä seuraa, että tilanteessa, jossa lapsi on kaapattu kolmanteen valtioon, jossa hän on saanut kaappaamisen jälkeen asuinpaikan, ja jossa jäsenvaltion tuomioistuin, jonka käsiteltäväksi vanhempainvastuuta koskeva asia on saatettu, toteaa, ettei sen toimivalta voi ilman asianosaisten oikeuspaikkasopimusta perustua asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklaan – kuten pääasian tilanteessa –, kyseisen jäsenvaltion tuomioistuimen on todettava oma toimivaltansa mahdollisesti sovellettavien kahden- tai monenvälisten kansainvälisten sopimusten perusteella, ja ellei tällaista kansainvälistä sopimusta ole, kyseisen asetuksen 14 artiklan mukaisesti omien kansallisten säännöstensä perusteella.
- 64 Esitettyyn kysymykseen on kaiken edellä esitetyn perusteella vastattava, että asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklaa on tulkittava siten, että sitä ei sovelleta tapauksessa, jossa todetaan, että lapsi on saanut vanhempainvastuun vahvistamista koskevan hakemuksen jättämisajankohtana asuinpaikan kolmannessa valtiossa sen jälkeen, kun hänet on kaapattu kyseiseen valtioon. Tällaisessa tapauksessa tuomioistuimen, jossa asia on saatettu vireille, toimivalta on määritettävä sovellettavien kansainvälisten yleissopimusten mukaisesti tai – jos tällaista kansainvälistä yleissopimusta ei ole – kyseisen asetuksen 14 artiklan mukaisesti.

Oikeudenkäyntikulut

- 65 Pääasioiden asianosaisten osalta asioiden käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevien asioiden käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (viides jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003, sellaisena kuin se on muutettuna 2.12.2004 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 2116/2004, 10 artiklaa on tulkittava siten, että sitä ei sovelleta tapauksessa, jossa todetaan, että lapsi on saanut vanhempainvastuun vahvistamista koskevan hakemuksen jättämisajankohtana asuinpaikan kolmannessa valtiossa sen jälkeen, kun hänet on kaapattu kyseiseen valtioon. Tällaisessa tapauksessa tuomioistuimen, jossa asia on saatettu vireille, toimivalta on määritettävä sovellettavien kansainvälisten yleissopimusten mukaisesti tai – jos tällaista kansainvälistä yleissopimusta ei ole – kyseisen asetuksen 14 artiklan mukaisesti.

Allekirjoitukset